

Холодок Є.І.
Науковий керівник – Табачкова Н. А.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

У перехідному до ринкових відносин періоді соціальна політика є визначальним напрямом внутрішньої політики держави. Вона забезпечує захист прав людини, створює передумови для розширеного відтворення трудових ресурсів та для стабільності суспільної системи.

Загалом, соціальна політика – це система управлінських, організаційних, регулятивних, саморегулятивних заходів, дій, принципів і засад, спрямованих на забезпечення оптимального соціального рівня та якості життя, соціального захисту малозабезпечених верств населення, їх соціальної безпеки в суспільстві [1, с. 255].

Метою соціальної політики держави є забезпечення стабільного, без заворушень і потрясінь, функціонування суспільства, досягнення суспільної злагоди та соціальної цілісності, належного рівня життєдіяльності людей. Тобто, забезпечення кожному громадянину можливості вільно розвиватися, реалізовувати свої здібності, одержувати належний дохід, поліпшувати добробут [1, с. 259].

Метою даної статті є розробка необхідних заходів щодо збереження і зміцнення наявного суспільного та державного ладу.

Реформування соціальної політики, що почалося у 80-ті роки на території колишнього СРСР та Східної Європи, не привело до радикальних змін у системі соціального захисту. І тільки на початку 90-х років в Україні та інших країнах СНД поступово почала формуватися цілком нова, по суті, система [2].

В Україні здійснювалися заходи для поліпшення матеріального становища населення за рахунок підвищення мотивації до праці як основного джерела доходів; проведення активної політики зайнятості; створення сприятливих умов для демографічного відтворення населення, реформування пенсійного забезпечення та соціального страхування, соціальної допомоги, адресної допомоги малозабезпеченим верствам населення, соціального захисту громадян, які потерпіли внаслідок Чорнобильської катастрофи [1, с. 256].

Основні параметри здійснення соціальної політики в суспільстві зумовлені багатьма об'єктивними чинниками: рівнем розвитку продуктивних сил, структурою економіки, станом соціального життя, характером політичної влади, духовною та моральною зрілістю населення країни тощо. На характер і основні напрямки соціальної політики активний вплив справляє і зрілість суб'єктивного фактора – спроможність та готовність управлінських структур та інших суб'єктів політики забезпечити соціальну спрямованість економіки, достойні умови праці й побуту громадян; цивілізований характер соціальних відносин.

Слід зазначити, що активна соціальна політика аж ніяк не суперечить політиці економічної стабілізації. Навпаки, брак такої політики, надто низький рівень реальних доходів більшості населення обмежують потенціал стабілізації та економічного розвитку. Ясна річ, що ця політика має бути продуманою, відповідальною та ґрунтуватися насамперед на реальних можливостях держави [2].

В Україні серйозний вплив на вибір основних напрямків соціальної політики, на їхній зміст справляють також і додаткові негативні обставини – жорстока криза перших років перехідного періоду, яка охопила всі сфери суспільного життя; дикий, часто стихійний, перехід до ринкової економіки, що супроводжується зубожінням більшості населення, зростанням соціально-економічної нерівності та експлуатації, поширенням групового та територіального егоїзму, дезінтеграцією єдиного економічного, кредитно-фінансового та територіального простору; розгулом злочинності, особливо у сфері економіки, постійними змінами співвідношення сил між прихильниками необмеженої та нерегульованої капіталізації суспільства й тими, хто стоїть за змішану, соціально орієнтовану економіку, рівноправні форми власності на засоби виробництва та регульовані ринкові відносини.

Одним із визначальних напрямків соціальної політики має стати зростання реальних доходів і підвищення рівня життя всіх верств населення (як працюючих, так і непрацюючих). З цією метою опрацьовується концепція реформування системи оплати праці та підвищення заробітної пла-

ти як основного джерела доходів громадян, що працюють, і засобу посилення мотивації до високопродуктивної, якісної праці. Паралельно з цим має здійснюватися посилений контроль за додержанням законодавства про оплату праці та за своєчасністю її виплати. Одночасно завершується розробка програми запобігання бідності в Україні, що визначатиме основні напрями діяльності уряду та заходи щодо формування ефективної системи соціальної підтримки населення. Правову основу для врахування прожиткового мінімуму як основного соціального стандарту за реалізації державою конституційних гарантій громадян щодо достатнього життєвого рівня закладено Законом України «Про прожитковий мінімум».

До найпріоритетніших напрямків соціальної політики належить розв'язання однієї з найгостріших соціально-економічних проблем сучасного суспільства – безробіття і неповної зайнятості населення. Принципово важливим напрямком є розробка генеральної схеми створення робочих місць. Створення умов для продуктивної праці, у тому числі через підтримку самозайнятості, розвиток малого і середнього бізнесу, сьогодні має бути в центрі уваги всіх державних органів управління, бо саме зайнятість є могутньою підмогою для подолання бідності, зростання добробуту населення України.

Важливим напрямком соціальної політики в Україні є створення всеохоплюючої системи соціального захисту громадян [2]. Ця система є науково обґрунтованою низкою заходів з відповідними виконавцями, завдання яких полягає в тому, щоб захищати різні верстви населення, будь-якого громадянина від економічної та соціальної деградації внаслідок втрати або різкого зниження доходу, виробничої травми або професійного захворювання, хвороби, інвалідності, безробіття, втрати годувальника, народження дитини. Система соціального захисту має гарантувати працездатним громадянам рівні умови для підвищення добробуту за рахунок власної праці та ініціативи.

Особливого соціального захисту потребують пенсіонери, інваліди, діти, ті, хто не спроможний власною працею забезпечувати собі необхідні умови життя. Наявний рівень державних соціальних асигнувань, навіть попри всю його обмеженість, є таким, що за умови його раціонального використання можна отримати більш відчутні наслідки соціальної підтримки малозабезпечених громадян, ніж це є зараз.

Але в Україні існує інша проблема. Зараз соціальними субвенціями держави, які реалізуються через численні дотації на житло, комунальні та транспортні послуги, витрати на медичне обслуговування, на освіту, розвиток аграрного комплексу та інше, користується за принципом рівного доступу все населення – як бідне, так і багате. Таке становище потребує радикальних змін.

Принципово важливим напрямком соціальної роботи є вдосконалення системи пільг, які надаються окремим категоріям населення, поглиблення адресної соціальної допомоги з метою переходу до системи соціального захисту, зорієнтованої на сім'ю з урахуванням насамперед її матеріального стану. Як засвідчує досвід, обмежені фінансові ресурси мають бути спрямовані адресно – саме тим, хто найбільше потребує державної підтримки. Сьогодні не можна розпорошувати цільові кошти, намагаючись допомогти всім і таким чином реально не захищаючи найнужденніших.

Перший крок у цьому напрямку вже зроблено – урядовою постановою з 1 квітня 1999 р. запроваджено адресну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям. Дальше реформування системи соціальної допомоги передбачає зосередження всіх видів виплат в органах соціального захисту населення, створення єдиного банку даних одержувачів допомоги, запровадження нових механізмів системи контролю за використанням бюджетних коштів.

Такий підхід у здійсненні соціальної політики в Україні, безумовно, дасть змогу локалізувати основні джерела соціального напруження в суспільстві і сприятиме поліпшенню соціального захисту населення, підвищенню рівня його життя.

З цією метою було створене Міністерство соціального захисту і відповідні центри при місцевих органах влади. У державі сформовано службу зайнятості, яка повинна надавати допомогу безробітним в отриманні грошових виплат, працевлаштуванні, перекваліфікації, піклуватися про збільшення кількості робочих місць, організацію переміщення робочої сили тощо.

Водночас реалізується спеціальна програма захисту малозабезпечених багатодітних і неповних сімей, непрацюючих пенсіонерів, інвалідів. Запроваджується щомісячна індексація грошових виплат зазначеним категоріям населення відповідно до фактичних темпів інфляції.

Передбачається, що в країні буде здійснено докорінну перебудову житлової політики, перехід до всебічного іпотечного кредитування будівництва та купівлі житла, становлення та розвитку ринку житла, послідовного нарощування житлового будівництва. Соціально незахищені верстви населення збережуть право на безкоштовне отримання житла з державного фонду, обсяги якого будуть розширюватися.

Увага місцевих органів самоврядування зосереджуватиметься на ефективній реалізації принципу адресної соціальної допомоги, що здійснюватиметься на диференційній основі в грошовій та натуральній формах, у вигляді необхідної медичної допомоги, різного роду комунальних та побутових послуг, фінансових пільг. Держава запроваджуватиме моральні та фінансові стимули для утворення та розширення сфери діяльності територіальних фондів соціальної підтримки населення, розвитку благодійних організацій [2].

Соціальна політика має бути адекватною стану економіки, сприяти виходу з кризи, забезпечити дотримання мінімально необхідних стандартів життєвого рівня населення. Водночас заходи соціальної політики спрямовуються на збереження та відтворення трудового потенціалу народу, утвердження необхідної мотивації продуктивної праці, запобігання масовому безробіттю [1, с. 259].

Предметом особливої уваги владних структур в Україні є сприяння всебічному державному захисту високого інтелектуального потенціалу суспільства, його ефективному використанню та примноженню, неухильному зростанню ролі та престижу інженерно-технічних кадрів, менеджерів, наукової та творчої інтелігенції (учених, діячів літератури та мистецтва, медиків, учителів, працівників закладів культури), еквівалентній оцінці та оплаті їхньої праці [2].

Зусилля та кошти держави обов'язково повинні спрямовуватись на створення умов для розвитку галузей освіти, охорони здоров'я, науки, культури, що є вкрай необхідним для зміцнення фізичного та духовного стану громадян нашого суспільства.

Кризовий стан економіки України потребує активнішої політики щодо заходів із соціальної підтримки населення, насамперед пенсіонерів, малозабезпечених непрацездатних громадян і їхніх сімей, а також удосконалення системи оплати праці. Без цього всі позитивні результати ринкових реформ і стабілізації виробництва будуть зведені нанівець постійним зростанням соціального напруження в суспільстві.

Такими заходами є прийняття законодавчих актів, спрямованих на соціальний захист населення; розробка соціальних прогнозів; розробка показників соціального захисту і рівня життя в державних індикативних планах та способів їх досягнення; запровадження системи фіксованих цін на певні товари та послуги населенню; коригування рівня процентних ставок на вклади населення [1, с. 265].

Отже, аналіз проблем соціальної політики в Україні, як і в інших країнах СНД, показує, що здійснені соціальні заходи були вкрай недостатніми для поліпшення життя більшості населення. Триває поглиблення кризи в усіх сферах життя суспільства, небезпечне загострення соціально-політичного напруження. Ось чому головним напрямком оздоровлення соціального життя та підвищення ефективності соціальної політики в суспільстві може бути тільки відновлення повномасштабного виробництва та стабільний і ефективний розвиток економіки держави.

Література

1. Державне регулювання економіки: Навч. посібник/ С. М. Чистов, А. Є. Никифоров, Т. Г. Куценко та ін. – К.: КНЕУ, 2009. – 316 с.
2. Політологія: історія та методологія / За заг. ред. Ф. М. Кирилюка. – К.: Здоров'я, 2010. – С. 20.